א) וברכות לח:ן, ב) ס"ח חד הוא ומר הוא וזהו מר ירואר. רש"ל, ג) עירובין כג., ד) ותוספתה פ"ב הי"ד ע"ש], ה) [עי' תוס' הי"ד ע"שן, כז | נע" מוסי
סוכה יו.. ד"ה מררימי
ומוס' חולין נט. ד"ה
עיקראן, ו) כלאים פרק
א [מ"בן, 1) [לעיל דף
לה:], ח) [דף כו: וע"ש בפרש"י ול"ע קלת], ט) ל"ל כשחותכין, י) מראה אש מ"ו, כ) ווע"ע תום׳ סוכה לו: ד"ה בסיב ועוד שם תוס' יג. ד"ה אפקותא],

סיב הגדל ונכרך סביב לדקל שקורין

ווידיל"ח: מררייתה. אמירפויי"ל והיא

פופר"ן: חרחלין. לא איתפרש שמו:

ובחוריו. חורת: עולשי שדה. חע"ג

דיש להן שם לווי הרי הן כעולשי

גינה: עסוום וטורא ומר ירואר. מיני

ירקות: הירדופנין. יש מפרשין

אלוישנ"א: חורם גלים. שם לווי

הוא: ערקבלין. מפרש בסוף פ׳ שני

דעירוביום אלוומא חרזייתא הוא סיב

גדול ועב ומין לעלמו הוא: וחורתי

על כל סלמידיו. של ר' אליעזר ובקשתי

לי חבר לסייעני ששמע דבר זה מפיו

ולא מנאתי: שרף. כשקוחטיןש אותו

במקום חיתוכו יולא ממנו שרף לבן

כחלב וקורין לייטו"ן: מכסיפין. אינו

ירוק מאד ככרתי אלא פלד"ש: כל

ירק מר. תרווייהו אית ליה יש לו

שרף ופניו מכסיפין והן הן סימני מרור: מדברי כולן. כל המפרשין

שמות הירקות כגון מתני' ותנא דבר

קפרא ורבי יהודה ור' מאיר ותנא

דבי שמואל מכולן למדנו שהמרור

יש לו שרף ופניו מכסיפין שבכל

הירקות הללו רואין אנו בהן הסימנין

החלו: אמררייתא. פופר"ן: והא. חנן

רישה דכולהו חזרת תנן: ותנה דבי

שמואל. נמי חזרת תנא ברישא אלמא

היא קדמי לכולהו: מצוה בחורת.

כדמפרש טעמה כדרבה ור' יונתן:

מחי הסח. מחי טעמא קרינן ליה חסא

משום דוכר הוא דחם רחמנא עלן

אלמא להכי קיימא: למה נמשלו

כמרור. דכתיב (שמות א) וימררו

את חייהם: תחילה רכה. בתחילה

נשתעבדו להן ע"י שכר שהיו שוכרין

אותן: מרור סופו קשה. הקלח שלו

מתקשה כעץ: הדרי בי. לא אוסיף

עוד: מרירפה דכופיה. מרה של דג

ששמו כן: כי מלה. שהרי הוקשו:

הירדוף. עץ שהמתיק בו משה את

מי מרה ואמרינן (בסוטה) [מכילתא

פרשת בשלח] נס בתוך נס שהוא היה

מר והוא הירדוף: הרויפו. מין זרע

וסם המות לבהמה הוא: הרזיפו אינו

ניהח בכסף מעשר דאינו פרי מאכל

מוסף רש"י אף ערקבלים. שם מרור

מוסף תוספות

א. עשב הגדל סביב הדקל. מוס' סוכה יג. ואינו נדל מן הדקל. תוס׳ . הרא״ש.

רבינו חננאל מתני׳ ואילו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חוכתו בפחח הנדבי. תמכה כד שמה. . חרחבינא אסוא דדיקלא. מרור מרריאתא. אמר רבי יוחנו מדברי כולו נלמוד ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין. אמר רב הונא הלכה כאחרים דאמרי ירק מר ופניו מכסיפין ויש לו שרף זהו מרור. רב אחא בריה דרבא הוה מהדר אמררייתא דדברא, אמר רמרירן טפי, והא אנן חזרת תנן, וכן תאני בר קפרא ר׳ אושעיא מצוה בחזרת בחזרת דהיא חסא. אימא מרריתא דכופיא. יש מי שאומר המרה של בהמה. ויש מי שאומר מרה של דג ששמו כופיא, והיא האספנין. ודחינן בעינן מרור גידולי קרקע כמצה, דהא הקישו הכתוב על מצות ומרורים. פי׳ הרדוף הרזיפא. ואסיקנא מרורים כתיב מינין הרבה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות ששנינו, כגון חזרת ועולשין ותמכה וחרחבינה וכיוצא בהז. שאדם יוצא . חורחו רפסח משום מרור, כולן נזרעין בערוגה אחת. בעוזגה אחוב. וייקים מינה כי אלו כולן מין אחד הן ואין בהן משום כלאים. ומותיב רבא עליה חזרת וחזרת גלין, עולשין ועולשי שדה, כרישין

בו׳, ואמרינן בסופה כולן

בתבי' אלו ירקום שאדם יולא בהן ידי חובחו בחורם ובחמרא ובעולשי ובחרהבינא ובמרור. כולהו מפרש בגמ': כבושין. בחומך: שלוקין. מבושלין הרבה מאד עד שנימוחין: מבושלין. כדרך בישול: ומלטרפין לכוים. אם אין לו מאחד מהן כזית אבל יש לו מזה חלי זית ומוה חלי זית מלטרפין זה עם זה כדי לנאת ידי חובתו: ובדמאי ובמעשר ראשון כו'. אבל בטבל לא ואף על גב דמעשר ירק דרבנן הויא לה מלוה הבאה בעבירה דומיא דעליץ שאינו נקוב דאמרן בפירקין»: גבו' **חסא.** ליטוג״א: **הינדיבי.** עשב שקורין קרישפל״א: סמכסא. מכוביי"א: אלווסא דדיקלא.

אצוותא דדיקלא. נ״ל דהוי מין זרעים א דהא לקמן

אמרינן מה מנה מין זרעים אף מרור מין זרעים י: ואימא הירדוף כי מצה וכו'. נפ׳ לולב הגזול (סוכה דף לב:) פריך גבי הדם ואימא הירדוף אמר אביי

דרכי׳ דרכי נועם ופ״ה דלא הוי נועם כיון דהוי סם המות לבהמה הכא נמי ה"מ לשנויי הכי אלא דמשני שפיר טפי אבל קשה לרשב״א דלעיל אמר דהירדופני כשר למרור ובפרק אלו טרפות (חולין דף נח:) משמע דהוי סם המות לבהמה דאמר בהמה שאכלה הירדופני כשירה ופריך היינו הירדפוני היינו סם המות ומשני תרי גווני סם המות:

ערונה

בתני' אואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בתמכא ובחרחבינא ובעולשין ובמרור יוצאין בהן בין לחין בין יבשין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושליו ומצמרפין לכזית ויוצאין בקלח שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון שנמלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו: גמ' חזרת חסא עולשין הינדבי תמכא אמר רבה בר בר חנה תמכתא שמה חרחבינא אמר רשב"ל אצוותא דדיקלא ובמרור מרירתא תני בר קפרא אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בעולשין ובתמכא בחרחלין בחרחבינין ובחזרין רב יהודה אומר אף עולשי שדה ועולשי גינה וחזרת עולשי גינה וחזרת הא תנא לה רישא הכי קאמר אף עולשי שדה כעולשי גינה וחזרת רבי מאיר אומר

אף עסוום ומורא ומר ירואר א"ל ר' יוםי עסוום ומורא יאחד הוא ומר זה הוא ירואר תני דבי (ר') שמואל אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בעולשין ובתמכא ובחרבינין ובחרגינין ובהרדופנין ר' יהודה אומר אף חזרת יולין וחזרת גלין כיוצא בהן יר' אילעא אומר משום ר"א אף ערקבלים וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי וכשבאתי לפני ר"א בן יעקב הודה לדברי יור' יהודה אומר כל שיש לו שרף ר' יוחנן בן ברוקה אומר כל שפניו מכסיפין אחרים אומרים [כל] ירָק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין א"ר יוחנן מדברי כולן נלמד ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין אמר רב הונא הלכה כאחרים רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר יאמרירתא א"ל מאי דעתיך דמרירין מפי והא חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא ימצוה בחזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא מאי חסא דחס רחמנא עילוון ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מצריים כמרור לומר לך מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה אף מצריים תחילתן רכה וסופן קשה א"ל הדרי בי א"ל רב רחומי לאביי ממאי דהאי מרור מין ירק הוא אימא מרירתא דכופיא דומיא דמצה מה מצה גידולי קרקע אף מרור גידולי קרקע ואימא הירדוף דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים ואימא הרזיפו דומיא דמצה מה מצה שניקחת בכסף מעשר אף מרור שניקח בכסף מעשר א"ל רבה בר רב חנין לאביי אימא מרור חד מרורים כתיב ואימא מרורים תרי דומיא דמצה מה מצה מינין הרבה אף מרור מינין הרבה אמר רבה בר רב הונא אמר רב ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח כולן נזרעין בערוגה אחת למימרא דלית בהו משום כלאים מתיב רבא יהזרת וחזרת גלין עולשין ועולשי שדה כרישין וכרישי שדה כוסבר וכוסבר שדה חרדל וחרדל מצרי ודלעת המצרי והרמוצה אינם כלאים זה בזה חזרת וחזרת גלין אין חזרת ועולשין לא וכי תימא כולהו בהדדי קתני להו והא אמר רב זוגות זוגות קתני מאי נזרעין דאמר רב נזרעין כהלכתן כהלכתן תנינא

ואכן אוכלא בעינן דומיא דיין ושכר ובקר ולאן כדכתיב (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו׳: ואימא מרור חד. מינא הוא מהנך ירקות ולאו כל הני אלא מר שבכולן: כרישין. כרתי כרישין של גינה: כרשי שדה. שלווי"ש: והרמולה. מין דלעת הוא ובמסכת נדרים (דף נא.) מפ׳ קרא קרקחאי: אינן כלאים זה בזה. אע"ג שיש שם לווי לאחד אינו כלאים בחבירו: חורם בחורת גלין. וכן עולשין בעולשי השדה ⁶(זוגות זוגות כמו שהן שנויין): וכי **הימא כולהו** נהדי הדדי קחני. דבכל הני קאמר דאינן כלאים זה בזה חזרת עולשין וכרישין: זוגוח זוגוח. חזרת וחזרת גלין או עולשין ועולשי שדה וכן כולן שנינו דאין כלאים זה בזה אבל חזרת בעולשין לא: מאי. כולן מורעין בערוגה אחת דאתר רב לעיל מורעין כהלכתן קא אמר כדי שלא יינקו זה מזה כגון חמשה זרעונין בערוגה של ששה על ששה טפחים כדתנן במסכת שבת (דף פד:):

לעזי רש"י ליטוג"א ולייטוג"או.

עין משפמ

נר מצוה

קנו א ב מיי פ"ו מהלי

מעג סעיף ה: קנו ג מייי

לאוין רעט טוש"ע י"ד סי"

רלו סעיף יד:

עשין מא טוש״ע א״

מלה הלכה יג סמג

כלאים הלכה ג סמג

מרובי"א. מרוביון (מין אמירפוי"ל. דקורית טלופח, טלף החמור (מין לייטו"ן. נוזל מעשבים פלדש [פלדי"ש]. חיוורים.

פופר"ץ [פורפירי"ץ].

שלויי״ש. בר.

רבינו חננאל (המשך) ודייקינז דוקא חזרת וחזרת גלין דתרוייהו מין חזרת נינהו, הני הוא דליתנהו כלאים בהדי הדדי. הא חזרת ועולשין דתרוייהו מין מרור אינון כלאים הוו. וכי תימא כלאים הוד, דכי דרמא הכי קתני כל מין חזרת, וכל מין עולשין, וכל מין . כרישיז, וכל מיז כוסבר. נזרעין בערוגה, והא רב הוא דאמר זוגוח זוגוח גלין הנה זוג, עולשין י וטולשי שדה זוג אחד אחר, כי האי גונא זוגות זוגות בפני עצמן אינן כלאים, הא כולהו בהדדי כלאים נינהו. ושנינן מאי נזרעין דקאמר רבה בר מין כלומר אם בא לזרען . בערוגה אחת נותן לכל שלא יהא זרע אחד יונק . מגבול חברו שכל אחד